

גליון נושא: 'עישון סיגריות בפסח'

בס"ד, יום ג' לפרשת קרח, כ"ב סיון תשע"ו. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות מסכת פסחים דף כא: לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'. לרפואת שושנה רייזל בת הדסה בתושח"י. תודה לכל התורמים והשותפים בהמשך הופעת העלון, תבורכו מן השמים בכל מילי דמיטב.

חמץ פגום מותר בהנאה

מבואר בגמ' (פסחים דף כא:) חרכו מותר בהנאה. כלומר, חמץ שנשרף עד שנעשה כמו פחם לפני זמן איסורו, אין חיוב לבער אותו לפני פסח, ואף מותר בהנאה בתוך הפסח.

נחלקו הראשונים האם מותר גם באכילה. לדעת הבעל המאור, הר"ן, והריטב"א בשם הרא"ה (ריש פרק כל שעה), מותר אף באכילה, ונקטו הנאה דאורחא דמילתא נקט. ואילו לדעת הרא"ש (פרק ב' סימן א') בשם הרב הברצלוני, והרמב"ם (חמץ ומצה פ"ד הי"ב), וכך נפסק בשו"ע (או"ח סימן תמב סעיף ד'), לא התירו אלא לקיימה ברשותו, וליהנות ממנה, אבל לא לאוכלה. ופירש המשנ"ב (ס"ק כא כב) דאף שאינו ראוי לאכילה כיון שהוא אכלו 'אחשביה'.

וכן מבואר בשו"ע (סימן תמב סעיף ט') כלפי חמץ שנתעפש ונפסל מאכילת כלב, מותר לקיימו ומותר בהנאה, אבל אסור באכילה. ופירש במשנ"ב (ס"ק מג) דאסור מדרבנן משום שבאכילתו אחשביה.

חרכו: לדעת רש"י חרכו לא נפסל מאכילת כלב, אלא רק סילק את טעמו של החמץ (כך מדייק הפנ"י והפמ"ג מלשון רש"י, שכונתו לחלוק על תוס'). אולם דעת התוס' (ד"ה חרכו), והרא"ש (פרק ב' סימן א'), וכך נפסק בשו"ע (או"ח תמב סעיף ד'), חרכו פירושו שהחמץ נפגם כל כך, עד שנפסל מאכילת כלב, דומיא דפת שעייפה, שאז כבר בטל שם "אוכל".

התנאי להיתר זה: רק אם חרכו קודם פסח, אז מותר בהנאה בתוך ימי הפסח. אולם זה ברור, שאם בפסח עצמו היה ראוי החמץ לאכילה, ובתוך ימי החג חרכו, אסור ליהנות מהחמץ, הואיל וכבר חל עליו איסור הנאה בשעה שהיה ראוי לאכילה.

1. האם סיגריות זה חמץ בפסח ????

עישון: במאות השנים האחרונות התחדש מושג חדש של עישון סיגריות שלא היה בזמן הגמ', השאלה היא האם מותר לעשן סיגריות בפסח, אולי יש בזה חשש חמץ. כבר לפני 130 שנה אנו מוצאים נדון זה, בדברי השדי חמד (מערכת חמץ ומצה סימן א') ועוד פוסקים מתקופה זו!

החששות: יש כמה נדונים ביחס לכשרות עישון הסיגריות. הנדון העיקרי הוא, מה שטובלים את עלי הטבק באלכוהול חמץ, וכן שורים את העלים בתמציות טעם, שיש בהם מרכיבים טבעיים, ביניהם מרכיבים של חמץ, והרי הטעם חשיב ולא בטיל, שהרי מעוניין דווקא במותג זה מוכח שחפץ באותם תמציות. בנוסף יש חשש שהדבק הסוגר את נייר הסיגריה, עשוי מחמץ. יש מדקדקים שטוענים, שגם הנייר עצמו של הסיגריה והספוג של הפילטר, מגיע מארצות רחוקות, ומי יערב לנו שלא עשוי מחמץ, ולא נדבק עליו קמח באחד משלבי - הייצור, האחסון, וההובלה (צ.פ.).

2. מחלוקת אחרונים - ב'שנוף טאבק'

האוסרים: עישון סיגריות וטבק להרחת שמעורב בהם חמץ שנפסל מאכילת כלב, דעת המג"א (סימן תס"ז סוף ס"ק י') שלא להשתמש בטבק ששורין אותו בשכר, מחשש יין נסך, וביאר בח"א הובא בשעה"צ (תסז ס"ק נז) מה שנוהגים להקל בסתם יין הוא רק בהפסד מרובה. וכתב הבית מאיר (סימן תס"ז סעיף ח') דדוקא לעישון אסור, שאפשר שמשום חומר דין חמץ בפסח יש לדון שהעישון אסור דחשיב כמו אכילה, ובאכילה אסור מדין 'אחשביה', אבל להריח מותר. אולם דעת המהר"ם שיק (שו"ת או"ח סימן רמב), וכך מבואר במשנ"ב (סימן תס"ז ס"ק לג), דגם להרחת אסור מדין הנאה ולא מדין אכילה, כי חמץ למאי דמתקנינן ליה זה מחשיבו, ומקיים שם חמץ עליו אף שנפסל מאכילת כלב.

המתירים: מאידך המור וקציעה (סוף סימן תמב) כתב שמותר לעשן טבק זה, וכתב שאביו בעל החכם צבי היה מלגלג על אלו שהקפידו לקנות לכבוד פסח טבק שיוצר בלי תערובת חמץ. גם הג"ר שלמה קלוגר זצ"ל (בשו"ת האלף לך שלמה או"ח סימן רה) מתבטא בחריפות כאשר כותב, צחקתי על החוששין לאסור הרחת טבק בפסח. ומסביר את דברי המג"א שצריך לעשות מחיצה לטבאק שנשרה בשכר משום גזירה שמא יבוא לאכלו, והאיסור לעשן הוא רק בטבאק הנקרא טוטין ששותין אותו במים, וזה נקרא שתיה. וכן התיר בעל הדברי חיים מצאנז (שו"ת ח"א יו"ד סימן כ'), וכן התיר בשו"ת מהר"י אסאד (או"ח סימן קנו), וכן התיר המנחת יצחק (שו"ת ח"ה סימן טז), בעניין חשש שומן טריפה בסיגריות. גם השדי חמד (מערכת חמץ ומצה סימן א') מצדד להתיר, אולם הדיון אצלו הוא משום חשש חמץ בנייר, אבל לא דיבר כשיש חשש חמץ בסיגריה עצמה.

פנינים

'העישון מזיק לבריאות'

הג"ר אשר ויס שליט"א (הגדה של פסח מנחת אשר סימן כג) כתב להתיר את העישון בפסח אך הוא מקדים ומסייג את דבריו שכל הנדון הוא רק מצד הלכות פסח, אבל עדיין אסור מצד וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם (דברים ד' טו). כיון שכל חכמי הרופאים סבורים פה אחד שהעישון מזיק לבריאות, ועלול לגרום למחלות רבות, ודאי אסור לעשן.

הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל (בשיעורו ובהליכות עולם ח"א עמוד רסה רסו), שלמרות שמצד איסור חמץ בפסח אי אפשר לאסור לעשן, אבל עדיין אסור לעשן סיגריות ונרגילות ע"פ דין תורה מצד וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם (דברים ד' טו), שהרי העשן רעיל ומזיק מאוד.

כך גם אמר בשיעורו הג"ר יצחק יוסף שליט"א ('עולם הרבנות' פסח תשע"ו עמוד 10) למרות שניתן להתיר את העישון מצד הלכות חמץ - מכל מקום בזמנינו אסור לעשן שכבר ידוע קביעת הרופאים, שסכנה נשקפת לבריאותם של המעשנים, ואף גורמים סיכון למי שנמצא בסביבתם, ושומר נפשו ירחק מזה. ❖

דעת המתירים

מאיידך דעת הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל שמותר לעשן בפסח כל סוגי הסיגריות. וכן דעת הג"ר יעקב בלוי זצ"ל שמותר לעשן סיגריות בפסח וכן נהג בעצמו שעישן בפסח 'מלברו לייט' ולא הסתפק ב'טיים'. ואמר שזה לכבוד יו"ט (ז.ח.). וכן הורה הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל (שו"ת יחיה דעת ח"ב סי' ס), וכן מורה בנו ממלא מקומו הג"ר יצחק יוסף שליט"א ('עולם הרבנות' פסח תשע"ו עמוד 10), שמותר לעשן בפסח סיגריות שיש חשש שמדביקים אותם בתערובת חמץ, מפני שאינו ראוי לאכילה כלל, ומכיון שקודם הפסח נתבטל החמץ מחמת שאינו ראוי לאכילת כלב, הרי שתערובתו אינה אוסרת. וכן הורה הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל שמצד הדין מותר לעשן בפסח (ז.י.).

גם הג"ר אשר ויס שליט"א (הגדה של פסח מנחת אשר שערי תשובה סימן כג, קובץ דרכי הוראה, ח"א סי' טז) כתב להתיר את העישון בפסח ואף אם יש איזה שהוא השריה מסוימת אינה אוסרת את עישון הסיגריות. ומה שמבואר במג"א ובמשנ"ב לגבי טבק אין מדובר על עישון, [ובפרט שיש הפסק בין הטבק לפה האדם על ידי הפילטר].

וכן הגר"מ סירוטה שליט"א מורה להתיר עפ"י דברי המנחת יצחק (ח.ו.), וכן שמעתי מהגר"ר עקיבא משה שינברגר שליט"א שמותר לעשן בפסח, ואף כתב תשובה ארוכה להפריך טענות האוסרים, ולבאר מדוע אין בזה שום חשש איסור.

סברא מכרעת שמעתי מהגר"ר אריה צבי רוטנברג שליט"א שראוי להחמיר אולם המיקל יש לו על מי לסמוך, כיון שזה מחלוקת אחרונים, וגם לדעת המחמירים זה רק איסור דרבנן. ❖

חשש איסור: דעת הגר"נ קרליץ שליט"א (חוט שני ס"ק ג' עמוד צז, פרק שביעי אות ג' על סימן תמז סעיף א' ב') שסברת הבית מאיר סברא מחודשת היא שיש אחשביה כאשר יש בסיגריות תערובת חמץ, שהרי אף אם העישון 'אחשביה', מ"מ אין הוא מחשיב את החמץ, אלא את העשן. [ושמעתי מהגר"י כהן שליט"א משיבת מיר, לבאר הסברא שלא שייך אחשביה, משום שאינו צורה של אכילה, ורק רוצה את הריח שנוצר מכוח הכילוי, ורוצה שלא יהיה]. ומ"מ למעשה דעת הגר"נ מכיון שהמג"א אסר, יש בעישון חשש איסור הנאה מחמץ בפסח.

אסור לחומרא: דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק פסח פרק כח עמוד שיב, קובץ פסקים ותשובות מהגר"מ גרוס שליט"א סימן ע') שאין לעשן בפסח סיגריות שמעורב בהן חמץ, אלא צריך להצניעו או להניחו אחורי המחיצה. וטעמו למהר"מ שיק וסיעתו מפני שלדבר שהוא מיועד, זה מחשיבו ומקיים עליו שם החמץ. ולדברי מלכיאל מפני שאפשר באמצעים כימיים להפריד את התערובת או לתקן החמץ, (מתוך משנ"ב דרשו סימן תמב הערה 41). אמנם למעשה הגר"ש לא הסכים להוציא מכתב שהעישון בפסח אסור מדינא (כי הרי למעשנים קשה מאוד לקיימו), משום שסבר שהוא בגדר חשש וחומרא, וכידוע בפסח מחמירים אף בצדדים רחוקים, אך אינו אסור מעיקר הדין (מ.ד.ל. י.מ.ה.).

אסור מדינא: אכן לדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ד' סימן צ"ז אות א' עמוד פז, כך ה' סימן קכד עמוד קצ) העישון בפסח אסור מעיקר הדין שצריך לחוש לשיטת המג"א שאוסר, ויש לחוש לשיטות דשאיפת עשן לתוך פיו הוי כאכילה, (עיין בע"ז דף סו: בסוגיא דריחא מילתא). וכן שמעתי מהגר"ר משה ידלר שליט"א שלמעשה אסור לעשן בפסח, ויש לעשן רק סיגריות עם הכשר. והגר"ר אהרן פישר שליט"א אמר שמאז ומעולם היו מעשנים. אך סייג את דבריו, שאם אכן נדע בביור שיש מרכיבים של חמץ בסיגריות, יהא אסור לעשן (ח.ו.). מאידך שמעתי מהגר"ר חיים כץ שליט"א שמצד המציאות אסור לעשן כל סוגי הסיגריות שקיימים בשוק, כי מי יערב לנו שכל מאות החומרים והמרכיבים אין בהם חמץ. ומצד ההלכה יש לחוש לבית מאיר שיש אחשביה, ולמהר"מ שיק שלא פקע שם חמץ כאשר לכך נועד, ולדברי מלכיאל שאפשר להפריד בין החומרים, והעישון הוא דרך הנאתו. ועוד שאין סיבה להקל בדבר שאינו בריא, ואף כל השנה אסור לעשן. ❖

הערות מבני החבורה

שיחה עם מומחה הכשרות הרב יוסף זריצקי

סיגריות מהארץ: בשיחה עם מומחה הכשרות הרב יוסף זריצקי שליט"א הוא קובע, חשוב לדעת: שכל מפעלי הסיגריות בארץ לא ידוע שמכניסים בסיגריות חמץ או חומרי טעם שיש בהם חשש חמץ, ומכיוון שהם משתמשים עם חומרים שמותרים לשימוש בפסח, לכן אין בהם שום בעיה.

מעלה יתירה ישנה בחברת 'דובק' (המייצרים בין השאר סיגריות, במותגים: טיים TIME, גולף GOLF, אירופה EUROPA, נובלס NOBLESSE), והוא ההשגחה והפיקוח של הרב זריצקי, לוודא ולאשר את המוצר שאכן אין בו שום חשש. בחברת 'דובק' מחנוכה ואילך, כל החומרי גלם שמוכנסים למפעל כשרים לפסח. (גם כל השנה אין חמץ ממש, רק שיש חומרים שבכל השנה קיים בו חשש חמץ, ומחנוכה ואילך משתמשים עם תחליפים שאין בהם חשש).

סיגריות מחו"ל: אמנם במפעלי הסיגריות בחו"ל, יש טוענים שחלק מהמרכיבים בסיגריות אסורים, כי הם משתמשים להשריית עלי הטבק בחומרי גלם שיש בהם חשש חמץ, אולם מבהיר הרב זריצקי, בנוגע לבעיה זו, ניתן לסמוך על מה ששמעתי בפירוש מהגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל, שאין אפשרות לאסור את עישון הסיגריות מכל הסוגים, למרות שיש בהם חשש חמץ, הטעם להיתר זה הוא מכח העובדה, שבמציאות החומרים פגמים ונפסלים מאכילת כלב, וצריך לדעת שבשלב הייצור השונים החומרים מעורבבים עם חומרים כימיים חריפים, שפוסלים אותם בוודאות מאכילת כלב. [מובן מאילוי, שההיתר מתייחס רק כאשר ברור שהמוצר יוצר קודם הפסח, כי אם בפסח עצמו עוד היה החמץ ראוי לאכילת כלב, ואחר כך בפסח עצמו נפגם טעמו, אסור להשתמש בו, מפני שכבר נאסר בהנאה בכל אופן]. למרות זאת עדיין קיים חשש של 'חוזר וניער' (עיין שו"ע תמ"ב סעיף ד', ומשנ"ב ס"ק כ"ג), ולכן עדיף לעשן סיגריות מהארץ, והמדקדק יעשן רק מוצרים של חברת 'דובק' שיש עליהם פיקוח ואישור לפסח.

טבק: כל סוגי הטבק להרחיח כשרים למהדרין, מאחר שהם מיוצרים מחומרים טבעיים בלבד – עלים, קטניות, ותמציות. ולא שמענו שהגזירה של איסור אכילת קטניות, יחול גם על ריח של קטניות. ואדרבה מבואר ברמ"א (או"ח סימן תנג סעיף א') דמותר להדליק בשמנים הנעשים מקטניות. וכן מותר להשהות קטניות בבית. כי הגזירה של קטניות הוא על אכילה בלבד, ולא על ההנאה [המדקדק יוכל לרכוש טבק עם פיקוח ואישור מיוחד לפסח].

נגילה: בנוגע לטבק של נגילה האם הוא חמץ? עונה הרב זריצקי, לאחר הרבה בדיקות שערכתי, אין בעיה בטבק של הנגילה. מכיון שאין בהם חמשת מיני דגן. ויש בהם רק פחמן עם פירות יבשים. אמנם מערבבים בטבק גליצרין וגלוקוזה, אך עדיין זה בסדר, כי גלוקוזה זה תירס, ממש לא חמץ. גם הגליצרין אינו ממקור של חמשת מיני דגן.

סיגריה אלקטרונית: עישון סיגריה אלקטרונית, אין בה שום חשש ומותר לתחילה בפסח, מכיון שבסיגריות אלו אין חומרים טבעיים, ומורכבים רק מחומרים כימיים מסוכנים ורעילים (לתשומת לב המעשנים: אפילו במעבדה לא בודקים חומרים אלו, כי זה רע!); בניגוד לסיגריות על שלל הסוגים, אשר מבוססים מעלי טבק טבעיים, שעברו שרייה בחומרים שונים, לספיגת הטעמים. עד כאן תמצית השיחה עם הרב זריצקי. ❖